

L'espígol

(ALDC, V, 1100. L'espígol)

L'espígol és una planta aromàtica, pertanyent a diverses espècies del gènere *Lavandula*, “que té les fulles linears i les flors blaves en espiga” (DCVB); aquest és el nom més general (s. XV) procedent del llat. tardà SPICŪLUM, dim. de SPICUM ‘espiga’, dit així “pels poms o ramells en què se sol vendre” (Bertoldi, ap. DECat) o simplement perquè té les flors en espiga; var. *espigo* 19, per la freqüent alternança -o/-ol (*cervo/cérvol*, *ninxo/ninxol*); el der. *espigolera* 182, amb el suf. -era, propi de fitònims (*figuera*, *perera*); *respígol* 127, 129, per atracció formal de *respigolar* ‘espigolar’; la forma arag. *espliego* 122, amb diftongació ultracorrecada de *ī*, catalanitzada en *esplego* 188. D'altra banda, es troba *espig* (s. XVII, doc. de Miquel Agustí), del llat. SPICU, doc. en cat. ant., però que en ross. deu provenir de l'oc. *espic*.

Barballó, amb les var. *barmalló* 16, 53, 57, amb dissimilació de nasals, com *barmaió* 21, 30, 36, 38, que, a més, ha sofert iodització, com li ha passat a *barbaió* 22, 30, 32, 34, 39, 45, 55, sembla un der. de *barba*: són diversos fitònims basats en aquest nom, *barbes de romaní*, *barbes de farigola*, *barball*, *barballa*, *barbeta*, etc.; tanmateix,

s'ha proposat, amb evident gosadia, una relació amb *bargalló*, mena de palmereta, tots dos possible producte d'una alteració del llat. BARBA JOVIS ‘barba de Júpiter’, nom ant. dels galzerans, modificat en *BARBARJONIS o *BARBALIONIS, però *bargalló* també podria procedir d'un mossàrab (*a*)*bregalyon* (< llat. vg. *AFRICANIONE ‘planta africana’) (DECat).

Altres mots més locals: *timó real* 185, per comparació amb el timó o farigola, però més gran i amb tiges llargues (per això, *real*); *lavanda* és un manlleu al fr. *lavande* (5, 7, 10) o al cast. *lavanda* (77), on és un gal·licisme; *frigola* 179 és una confusió amb el nom de la farigola; l'alg. *godzema* 85 és un préstec del sard *puzdèma*, on ha estat pres del cast. *alhucema* (< àr. حُزَامًا), encreuat amb *puttsa* ‘pudor’.

Notem el predomini quasi total de *espígol*, llevat del ross. *espic*, tributari de l'oc., i el singular *barballó*, estès, aquí i allà, pel cat. central. A remarcar l'entrada en alg. de l'arabisme cast. *alhucema*, des del sard, després d'una adaptació.

Són mots normatius *espígol* i *barballó*, des del DOrt, 1917, i *espic*, des del DIEC₁, 1995.

